

веома омиљен. Одликовао се скромношћу, пожртвованошћу, љубављу и бригом за своје другове као и говорништвом. У поглављу — *Секретар Универзитетског комитета КПЈ* — аутор је приказао Трошкову активност од јесени 1937. до краја новембра 1939. године, када је био секретар универзитетског комитета. У том периоду, као и у претходном, резимирана је активност Универзитетског комитета Комунистичке партије, студентског покрета, покрајинских студентских удружења и њихова повезаност са покрајинама, односно партијским покрајинским руководствомима. У склопу тог аутор је приказао и Тршов рад. У наредном поглављу — *Члан Месног комитета КПЈ Београда* — приказан је рад Бурдковића као члана Мјесног комитета, Покрајинске комисије за омладински рад и обнављање Скоја у Србији и рад у партијским организацијама у Београду. Током 1939. и 1941. године Тршова политичка активност у Београду била је веома разноврсна и активна. Он је у Београду остао до априлског рата 1941, када се по одлуци Мјесног комитета КПЈ Београд са групом црногорских студената вратио у Црну Гору. Поглавље — *Организатор устанка у Санџаку* — означава нови период у Тршовом животу и раду. У првом дијелу овог поглавља аутор је сажето приказао рад Партије у Санџаку и Тршову активност од априлског рата до почетка ослободилачког рата и социјалистичке

револуције као секретара Обласног комитета. У том периоду Партија је у Санџаку била веома активна, како у онемолућавању реализације планова окупатора и њихових сарадника у распиривању вјерске и националне мржње међу становништвом тако и на консолидовању партијских организација и припремама за ослободилачку и револуционарну борбу. Веома концизно је приказан Тршов рад у току ослободилачког рата и револуције до оредине 1942. године, када су се партизанске јединице повукле из Санџака. У посљедњем поглављу — *Партијски руководилац Треће пролетерске /санџачке/ бригаде* — аутор је приказао Тршов рад у бригади од њеног формирања до полибије команданта бригаде Владимира Кнежевића — Волође, замјеника политичког комесара бригаде Рифата Бурдковића-Трша и замјеника команданта Четвртог батаљона Томаша Жижкића у ноћи између 1. и 2. октобра 1942. године у Босни.

На крају монографије аутор је приложио 25 интересантних докумената везаних за Тршово име. Књига је илустрована фотографијама.

Монографија је написана на основу разноврсне и исцрпне документације у којој су ријешена до сада непозната питања из живота и рада пожртвованог комунисте и народног хероја Рифата Бурдковића-Трша.

Ј. Р. Бојовић

(ГЛАСНИК ЦЕТИЊСКИХ МУЗЕЈА, — VI КЊИГА, 1973. ЦЕТИЊЕ)

Гласник Цетињских музеја излази као годишњак Музеја Цетиње у Цетињу већ пуних шест година. Ово сериозно научно гласило стекло је репутацију и угледно мјесто у иначе бројној породици научних часописа у нас. Није ријеч само о годишњаку у коме се, с обзиром на чињеницу да је орган једне музејске установе, обрађују искључиво теме и питања музејског карактера. Напротив,

сваки нови број, свака нова књига, својом садржином обогаћује нашу историјску, археолошку, етнографску, па и неке друге науке. Тако широко конципиран и усмјераван, *Гласник* је успио да окупи велики број научних посленика, врхних стручњака и зналаца посебно наше историје, етнографије, археологије, архивистике и културе у ширем значењу — и да, уступајући им своје странице, пружи видан до-

принос научном раду у Црној Гори и обогати њену писану ријеч уопште.

Пошто се у *Гласнику* дају резимеи за све чланке, студије и прилоге на енглеском језику, његови садржаји постају доступни научној јавности и ван граница наше земље, што доприноси свестранијем упознавању црногорског простора и живљења на њему, како у прошлости тако и на савременој етапи друштвеног развитка.

Посљедњи број *Гласника* — VI књига, за 1973. годину — појавила се под новим уредништвом др Славко Мијушковић, др Томица Никчевића, др Ђурђица Петровић, др Владо Стругар, Станислав Вујошевић, Павле Ђоновић, Милан Јовићевић и Милан Марковић на челу са др Бранком Павићевићем (главним и одговорним уредником), чија репутација сама по себи довољно јасно говори о жељи издавача да ово гласило настави ход узлазном научном стазом која ће га довести до врха југословенских научних публикација сличног жанра. Садржај ове нове књиге указује управо на то.

По композицији, *Гласник* садржи четири рубрике — ЧЛАНЦИ И СТУДИЈЕ, ПРИЛОЗИ, ПРИКАЗИ, БИБЛИОГРАФИЈА.

У рубрици ЧЛАНЦИ И СТУДИЈЕ — др Милош Милошевић, у чланку КОТОРСКЕ ПОНУДЕ ВЕНЕЦИЈИ ЗА ПРЕУЗИМАЊЕ ВЛАСТИ (1396—1420), расправља вријеме када је Котор, после распада и слабљења српске средњовјековне државе, био потово самосталан град («tempore Catharinorum», 1391—1420), с тим што је био принуђен да повремено признаје страни суверенитет и плаћа порезе за своју самоуправност. На основу многих архивских података, аутор је дао прикази једног заиста сложеног времена, у коме се Котор у грчу борио, с једне стране, да очува своја самоуправна права и да избјегне ударе разних феудалних господара и залеђа, који су на њега наортали, и настојања градске управе да нађе заштитника у Венецији, постављајући јој кроз понуде за преузимање власти и своје услове, с друге стране. После дугих и ис-

црпљујућих преговора, вођених на основу текста Которских понуда и услова и „млетачке варијанте“ о условима преузимања власти“, 1420. године Котор је признао врховну власт Венецији, чиме је све до краја XVIII вијека везао свој историјски развитак за њену судбину. На синтетичан начин писац је показао да је предаја власти Млетачкој Републици у Котору извршена под специфичним условима, да су преговори о преузимању управе над градом и околином (коју је држао) вођени и на равноправној основи. Котор је успио да му Млетачка Република уговором гарантује враћање ранијих слобода.

СУКОБ ЦРНЕ ГОРЕ СА ТУРСКОМ И АЛВАНСКОМ ЛИГОМ ОКО ИЗВРШЕЊА БЕРЛИНСКОГ УГОВОРА О ПРЕДАЈИ ПЛАВА И ГУСИЊА — предмет је чланка др Новака Ражнатовића (то је у ствари једно поглавље из његове докторске дисертације). Аутор прегледно даје пресјек збивања у вези са кризом која је настала око извршења одредаба Берлинског уговора о повлачењу граница између Црне Горе и Турске. Аутор је добро уочио да коријени ове кризе леже у империјалистичком карактеру рјешења донијетих на Берлинском конгресу у односу на балканска питања, чиме је остављена могућност мијешања великих сила у политичке проблеме балканских земаља. У том свјетлу он посматра и сукоб између Црне Горе и Турске, настао око повлачења и утврђивања границе проширене црногорске државе. Најкомпликованије питање у црногорско-турским односима било је повлачење сјеверноисточне границе и предаја Плага и Гусиња Црној Гори. Настојања Порте да оспори извршење одредаба Берлинског уговора у вези с трисаједлињем ова два мјеста Књажевине довешће до врло компликованих односа између Цетиња и Цариграда, па и до оружаног сукоба (Бој на Новицима и бој на Мурици 1879) између двије земље, што ће учинити да ова криза прерасте локалне размјере и, на неки начин постане европско политичко питање. Расправљајући о томе, аутор је на основу извора и

литературе указао на улогу и значај Албанске лиге у том сукобу, која је, с једне стране, имала карактер организације национално-слободилачког покрета Албанаца, а, с друге, у конкретном случају инструмента Порте и најреакционарних снага Албаније, у настојању да свим силама задрже не само раније праице према Црној Гори него и трули феудални поредак са свим његовим преживјелим источњачким одређењима. Обрађујући ове сложене односе, Рајнатовић је указао и на дефанзивност Црне Горе у погледу разграничења, као и на активност њене дипломатије да убрза повлачење граница. Покушај Црне Горе да силом оружја „заузме Плав и Гусиње“ /бој на Новшићима и бој на Мурини/ није дао очекиване резултате. Напротив, унио је још више драматике у односе између двије зараћене земље. Успјешно су приказана и настојања Русије да овај проблем ријеши у корист своје штићенице — Црне Горе. Међутим, активност руске дипломатије наилазила је на јаку опструкцију Аустро-Угарске, која је перфидном дипломатском игром на Порти компликовала ионако замршене односе, са циљем да продуби јаз не само између Црне Горе и Турске него и између Црногораца и Албанаца, да их закрви. Та злокобна жеља бечке дипломатије, која се пред европском јавношћу залагала за „формалну предају“ Плава и Гусиња Црној Гори, долазила је до изражаја у чињеници да она ни једном рјечу није обавезивала Порту да након предаје Плаво-гусињске области, загарантује „мирно држање оних Албанаца који остају под турском влашћу“ у односу на црногорску границу уопште. Такво држање Беча имплицирало је, разумије се, његов империјалистички став према овим крајевима, који су последице Берлинског конгреса добили значајно мјесто у завојевачким плановима Аустро-Угарске пријестонице. Наиме, Аустро-Угарска је настојала да се пенетрира у Ново-пазарски Санџак, да створи јако упориште међу Албанцима на

Косову и Метохији и у Албанији, и да даље продире према Солуну. Зато је њој одговарало да се између Црногораца и Албанаца створе извори трајног непријатељства, мада је од тога и зазирала — због могућности да се у ове сукобе уплету и остале европске силе, а посебно Русија, чија је моћ у великој источној кризи 1875-1878. била повраћена у односу на стање последице париског мира /1856/. Због таквог стања односа и Аустро-Угарска ће подржавати став да се политичко рјешење кризе око Плава и Гусиња тражи у компензацији — давањем других територија Црној Гори. Русија ће до краја остати привржена одредбама Берлинског уговора и тражиће њихово испуњење према Црној Гори, а што у томе није успјела до краја узрок ваља видети прије свега у држању осталих потписника Берлинског уговора, а нарочито у опструкцијама црно-жуте монархије.

Најзад, криза је окончана тако што су се европске велике силе сложиле „да је с обзиром на разне услове и интересе, најлакше и најцјелисходније да Турска врати Црној Гори Улцињ са обалом до Бојане и одређеном територијом у залеђу“. Тако је спор ријешен последице пуне три године заплета, сукоба и дипломатских нагађања, крајем 1880. године Турци су били принуђени, да предају Улцињ и његово шире залеђе Црној Гори. Тиме је завршено једно тешко раздобље у животу и политичком развоју црногорске државе, али то није значило и задовољење њених националних интереса. „Недовршени задаци ширег народног ослобођења и уједињења изискивало је од Црне Горе и сталне напоре за битке будућности“, закључује Рајнатовић своје излагање о овом питању.

Др Јован Бојовић, у чланку „ОМЛАДИНСКИ ПОКРЕТ У ЦРНОЈ ГОРИ У ПЕРИОДУ ДИКТАТУРЕ /1929-1932/“, обрађује вријеме шестојануарске диктатуре, једно од најтежих раздобља у друштвено-економском и политичком развоју новије историје наших

народа, у коме је реакционарна монархистичка политика била доминантна у свим друштвеним структурама у читавој Југославији, па и у Црној Гори. Прво је дат осврт на политичке прилике у Црној Гори уочи увођења диктатуре (први дио чланка), и затим се говори о почелима обнављања Комунистичке партије и СКОЈ-а, о развитку средњошколског покрета, о литерарним дружинама, клубовима и другим напредним омладинским организацијама, развоју и раду сесонских библиотека и књижницама, обнављању покрајинског руководства СКОЈ-а за Црну Гору, Боку и Санџак, о улози студентског покрета у политичком животу црногорског друштва, о јачању политичке свијести у редовима црногорског народа, о пропагандној активности Комунистичке партије. Значај овог рада је у томе, рекли бисмо, што се у њему, први пут даје пресјек стања у омладинском покрету Црне Горе, и то у времену које је било најтеже за његову политичку дјелатност. Писац је искористио доста грађе која до сада није студиозније обрађивана. Међутим, за ово раздобље нужне су и нешто дубље анализе и студије, а не само дескрипција историјских појава и форми кроз које је долазила до изражаја револуционарност одређених структура у Црној Гори. Социјални аспект овог покрета — који у условима најгрубљег политичког притиска готово на све друштвене структуре у земљи чини основу и, рекли бисмо, његову основну покретачку снагу — остао је неадекватно обрађен. Управо то што нема дубље анализе друштвено-економских односа и стања онога времена у Црној Гори, очигледно је слабија страна овога рада.

УЗРОЦИ СУКОБА КПЈ СА КОМИНФОРМОМ предмет је чланка др Радована Радоњића. Прилог је у ствари одломак из дисертације: СУКОБ КПЈ СА КОМИНФОРМОМ И ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ ЈУГОСЛАВИЈЕ /1948-1950/, одбрањене на факултету политичких наука у Београду. Овдје се размат-

рају узроци сукоба КПЈ са Коминформом, и то претежно у координатама међународног положаја Југославије последице II свјетског рата, с освртом на њену спољнополитичку оријентацију у току НОБ-а и социјалистичке револуције /1941-1945/, односи са Совјетским Савезом и стање у међународном радничком и комунистичком покрету и ставови КПЈ према збивањима у том покрету. Аутор обрађује и питање генезе политичке самосталности КПЈ „увођењу унутрашње политичке“, указујући да је све то проистицало из специфичности, карактера и услова настанка Социјалистичке Југославије. У овом иначе врло актуелном раду добрим дијелом су објашњени и коријени и сам настанак Коминформа, у чему аутор види могућност да он постане погодан средство за ондашње совјетско руководство да преко њега „лакше и брже /може/ реализовати своје политичке преокупације о ширењу моћи совјетске државе на међународном плану и даљем јачању руководеће улоге СКП /б/ у комунистичком покрету“, а све са циљем да се таквој политици да и формално покриће. У таквој организацији и пропагандној оријентацији Коминформа од почетка су се наслућивали менимовни сукоби са КПЈ, која се, у односу на друге комунистичке партије, одликовала доста самосталном спољнополитичком оријентацијом, утемељеном у току НОБ-е и социјалистичке револуције. Аутор у вези с тим закључује да је „сукоб КПЈ са Коминформом, који је отворено почео у прољеће 1948. године нападом Стаљина на КПЈ, био посљедица настојања КПЈ да обезбједи право на самостално вођење своје унутрашње политичке и руководства СКП /б/ да је у томе опријечи“.

Др Петар Стојановић, у студији ОСОБИТО ЗНАЧЕЊЕ СТАРЈЕШИНСТВА У ЦРНОГОРСКОЈ ПОРОДИЦИ, расправља питање старјешинства, о коме „скоро да нема помена у законодавству Црне Горе“. Писац доказује да је

ова институција играла велику улогу у црногорском друштву, и поред тога што није на адекватан начин третирана у законодавству Црне Горе.

ЕТНИЧКИ РАЗВИТАК ГОРЊЕГ ПОЛИМЉА /с посебним освртом на питања Србљака и почетак формирања племена под тим именом/ расправа је др Мирка Барјактаровића, професора етнологије на Београдском универзитету. Овај афирмисани научни радник у области етнологије дао је пресјек етничког развитка Горњег Полимља у прошлости, ослањајући се на богату археолошку, историјску и етнографску грађу и литературу. За нека разматрања користио се и сопственим истраживањима на терену, личним сазнањима и искуствима у праћењу појава, од којих неке трају и у ово наше вријеме. Мада дијелом натруњено личним сазнањем, пропраћено критичким мјерилима, ово излагање омогућује да се отвори једна цјеловита представа о етничким промјенама на једном значајном географском и историјском простору, богатом допађањима, и друштвеним појавама од најстаријих времена до данас. Горње Полимље је крај који игра важну улогу још од предсловенског периода. Све друштвено-историјске промјене, карактеристичне за нашу земљу, почев од старијег каменог доба до нашег времена, имале су одраза на развитак ове области. Зато разумљиво што се аутор у свом раду позабавио предсловенском фазом друштвеног и етничког развитка краја на горњим токовима Лима. Друго важно питање које др Барјактаровић овдје расправља односи се на процес симбиоза досељеног словенског и затеченог становништва, конфронтирајући при томе различите податке и контраверзна схватања и мишљења у етнолошкој, археолошкој, историјској, лингвистичкој, и другој литератури. На основу свих тих разматрања, он изводи закључак да су етничка помјерања у Горњем Полимљу „почела да се врше од прадавних времена“. На овом прос-

тору мијешају се: „Илири са аутохтоним живљем, затим Римљани са Илирима, а потом Словени са затеченим романизованим или нероманизованим становништвом. У граничној зони према Албанији тога мешања и међутицаја има делом и данас“. Несумњиво, ова константација је тачна. Али треба додати и то да су овим простором дуго господарили и Византинци, да су и до ових крајева у IV вијеку прије нове ере стизали Келти, а у IV и V вијеку нове ере Западни Готи /Визиготи/ и Источни Готи /Остроготи/, затим Авари — Обри у VI и VII вијеку, па су и ови народи имали утицаја, додуше знатно мањег, на етничка помјерања и мијешања у овој области.

С досељавањем словенских племена, Полимље насељено Србима, добила значајну улогу у српској средњовјековној држави. У средњем вијеку на овом простору потпуно ће преовладати словенски, односно српски живаљ; овдје ће цвјетати његова култура. У раном средњем вијеку, каже аутор, српска држава се назива „именом: Србле /српска земља, Србија/“ — а то су доказали и К. Јуричек, С. Новаковић, Ф. Миклошић, и други научници — па из овог „времена потиче име Србљак које ће се у новије време у горњем Полимљу све чешће употребљавати“ У појму ранијег „Србје, преко Србље /Србљи/ у време јатовања, настао је и облик Србљак“ — закључује Барјактаровић своју мисао о поријеклу појма Србљак.

Крај првог дијела ове расправе односи се на период турске окупације, која је оставила несумњивог трага на етничким промјенама и процесима и на овом простору као и уосталим дјеловима наших земаља. У тим бурним историјским временима континуирано је текао процес исељавања, миграција, а истовремено и досељавање у ову област, међусобног прожимања и утицаја различитих по степењу друштвене организованости /племенска организација се шири и овдје/. Племенске друштвене односе од краја XVII ви-

јека у Горњем Полимљу чине првенствено Васојевићи, племе које ће — захваљујући свом ослонцу на матицу племена Лијеву Ријеку, као и чињеници да насељава плодну област горњих токова Лима — постати једно од највећих и најекспанзивнијих брдских, односно црногорских, динарских племена. Али на овом простору ће се формирати и мања племена, као Шекуларци, што такође чини један од историјских феномена, јер се ово мало племе организује у области која је у потпуности захваћена развијеним феудализмом у средњем вијеку, на простору гдје је остало веома мало трагова раније племенске структуре. На ову појаву аутор се није посебно задржавао.

Аутор истиче да су се Васојевићи као организовано племе напустили старосједјелачком орпоком становништву и оном које је пристизало у ову област из разних брдских и црногорских племена, и то својом бројношћу, снагом и племенском организацијом, чинећи то каткад и прубом силом, па је то — као и настојање да се у односу на турске окупационе власти иступа јединотвено, организовано, да се изгради племенски одбрамбени механизам према свим спољним факторима приликога — с једне стране, водило оном познатом процесу саплемењивања разних старосједјелачких група и родова, братства и појединих породица досељаваних из Црне Горе и Брда, у једну племенску организацију под називом Србљаци, а нешто касније за њих се јавља и име Ашани. Овај процес „до одређене фазе стварања племенске организације“ није довршен. Закључак да је „ово уобличавање нове племенске заједнице прекинуто“ ослобођењем овог краја од Турака у основи је тачан. Али ово није комплетно објашњење за ову сложу историјску појаву. Процес саплемењивања може се посматрати зависно од друштвено-економских односа као битне основе за конституисање сваког облика друштвене организације, па, разумије се, и формирање племе-

на, племенске организације. Зато мислим да је било немогуће да се формира и уобличи племе Србљака или Ашана рецимо у XX вијеку, у вријеме када капиталистички односи из темеља потресају патријархална друштва на Балкану, па и ону чврсту племенску организацију на територији Црне Горе и Брда. Очигледно, постоји потреба да се питање етничких симбиоза и саплемењивања на овом простору научно сагледа управо полазећи од анализе друштвено-економских услова живота и развитка разних друштвених група и патријархалних организација уопште. А економски услови живота људи у Горњем Полимљу увијек су се карактерисали одређеним специфичностима у односу на остали простор Црне Горе и Брда, гдје се у XVII и XVIII вијеку издвајају под специфичним условима, организација племенског друштва. Истовремено, овај процес се манифестује и у овоме крају, али периферно. Осим тога, етничка помјерања и мијешања која теку из области Црне Горе и Брда према Шумадији, односно Србији, добрим дијелом су била усмјерена преко ове области, што ће такође бити од утицаја на даљи историјски развитак овог простора.

О Јовану Зоњићу, познатом црногорском сликару из прве половине овог вијека, чија је умјетничка дјелатност допринијела афирмације нашег ликовног стваралаштва у земљи и иностранству, пише Младен Ломпар. Уз текст је дао седам репродукција најпознатијих слика овог умјетника.

КАНЦЕЛАРИЈСКО ПОСЛОВАЊЕ И АРХИВСКА СЛУЖБА У ЦРНОЈ ГОРИ предмет је чланка др Драгоја Живковића, који даје пресјек развоја ове службе од почетка владавине Николе I /1860-1916/, као нове фазе у развоју јавне администрације у Црној Гори. У том периоду јавна администрација се колико толико модернизује, доносе се и примјењују први прописи о канцеларијском пословању и органима судско-управних власти. Аутор је све то

обрадио хронолошки, тако да даје јасну представу развита администрације у црногорским јавним установама све до слома државе у I свјетском рату.

У рубрици ПРИЛОЗИ др Глигор Станојевић пише о СУЛТАНОВИМ НАРЕЂЕЊИМА ПРОТИВ УЛЦИЊСКИХ И НОВСКИХ ГУСАРА ИЗМЕЂУ КАНДИЈСКОГ И МОРЕЈСКОГ РАТА. Прилог садржи и девет султанових наређења (документа су преведена с италијанског) која говоре о догађајима и збивањима „на данашњем Црногорском приморју, у времену између кандидјског и морејског рата“, кад је на јужном Јадрану цвјетало гусарство. Овим документима се знатно употпуњује слика збивања и прилика на овом дијелу Јадрана у XVII вијеку.

Др Славко Мијушковић даје прилог ЊЕГОШ У ЈЕДНОМ НЕОБЈАВЉЕНОМ РУКОПИСУ, а Ђ.

Стојановић — Габричевић прилог НЕКИ АСПЕКТИ ОБОЉЕЊА И ЗАШТИТЕ ПРЕДМЕТА ОД МЕТАЛА.

Рубрика ПРИКАЗИ И БИЉЕШКЕ доноси приказе на часописе ИСТОРИЈСКИ ЗАПИСИ, (књ. XXIX, св. 1-2 књ. XXX, св. 3-4), и ГОДИШЊАК Поморског музеја, (XX), биљешке о зборнику радова из науке, културе и умјетности БОКА (књ.4) и ARTE MONTENEGRINA CONTEMPORANEA /Каталог изложбе „Савремена црногорска умјетност“/.

У рубрици БИБЛИОГРАФИЈА, Василије Јововић, даје ПРИЛОГ БИБЛИОГРАФИЈИ КЊИГА, ЧЛАНАКА И СТУДИЈА ЗА 1971. ГОДИНУ из историје Црне Горе, Његошологије, ентографије, ликовних умјетности и музеологије.

Миомир Дашић

ПОЧЕЦИ СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ ШТАМПЕ НА БАЛКАНУ

Београд 1974, стр. 576

Социјалистичка штампа је одиграла значајну улогу у развиту социјалистичке мисли и социјалистичког покрета на Балкану. Она се на овом подручју јавља у другој половини XIX вијека. Први такав лист покренуо је Светозар Марковић у Србији 1871. године, под називом *Реденик*. Од тада и пратимо почетке социјалистичке штампе на Балкану. Иако су последице другог свјетског рата овдје створени повољнији услови за свестраније изучавање прошлости балканских народа, развитак социјалистичке штампе није још довољно расвијетљен. Модерна историографија захтијевала је да се свестраније изуче појава и улога социјалистичке штампе у друштвено-економским кретањима балканских земаља.

Поводом стогодишњице појаве *Раденика*, Југословенски институт за новинарство и Институт за историју радничког покрета Србије организовали су међународни симпозијум 1971. године у Београду,

посвећен почелима социјалистичке штампе на Балкану. Поред југословенских историчара симпозијуму су присуствовали и историчари из Бугарске, Румуније, Сојветског Савеза и Демократске Републике Њемачке. На скупу је поднесено 38 саопштења, у којима је третирана различита проблематика из историје социјалистичке штампе на Балкану, од њених почетака па до првог свјетског рата. Материјале са овог скупа организатори су недавно објавили у књизи *Почети социјалистичке штампе на Балкану*. Тиме се у многоме употпуњује досадашња празнина у историографији о развиту социјалистичке штампе на Балкану и у појединим балканским земљама. У књизи су објављене веома интересантне расправе о појединим питањима на тему развитака социјалистичке штампе на Балкану. Пошто смо ограничени простором, нијесмо у могућности да опширније говоримо о појединим питањима обрађеним у овој